

8. Захаров В. П., Ісмаїлов К. Ю. OSINT у правоохоронній діяльності: теорія та практика застосування : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2024. 224 с.

9. Албул С. В., Шендрик В. В. Інформаційно-аналітична діяльність підрозділів кримінальної поліції в умовах воєнного стану : монографія. Одеса : ОДУВС, 2025. 287 с.

10. Тімошин А. С. Використання технологій штучного інтелекту та Big Data у правоохоронній діяльності : монографія. Київ: Юридична думка, 2025. 241с.

11. Погорецький М. А. Оперативно-розшукова діяльність: правові основи та інформаційно-аналітичне забезпечення : монографія. Київ : Алерта, 2020. 356 с.

Тищук Віктор Володимирович,

доцент кафедри спеціальних дисциплін
факультету правоохоронної діяльності
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
доктор філософії в галузі права

МЕТОДОЛОГІЧНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ СИТУАТИВНОГО ТА СТРАТЕГІЧНОГО КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах трансформації безпекового середовища, зростання транснаціональної організованої злочинності, активного використання злочинними угрупованнями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та збільшення обсягів оперативної інформації кримінальний аналіз набуває особливого значення як складова інформаційно-аналітичного забезпечення роботи правоохоронних органів України. Його застосування забезпечує своєчасне виявлення закономірностей злочинної діяльності, прогнозування розвитку криміногенних процесів і визначення пріоритетних напрямів оперативно-службової діяльності.

На сучасному етапі розвитку правоохоронної системи кримінальний аналіз виконує значно ширші функції, ніж лише інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності.

Його результати використовують під час стратегічного планування, оцінки ризиків, розвитку міжвідомчої взаємодії та впровадження сучасних підходів до протидії злочинності. Як свідчать результати наукових досліджень, ефективність кримінального аналізу значною мірою залежить від правильного вибору його виду, застосованих методів дослідження та відповідності аналітичного продукту меті управлінського рішення [1; 2].

Водночас практика підготовки аналітичної продукції свідчить про наявність окремих методологічних недоліків, одним із яких є нечітке розмежування функціонального призначення ситуативного та стратегічного кримінального аналізу. Унаслідок цього стратегічні аналітичні документи нерідко містять рекомендації щодо реалізації оперативно-тактичних заходів, тоді як ситуативний аналіз виходить за межі свого функціонального призначення, охоплюючи узагальнення кримінальних тенденцій і довгострокове прогнозування. Такий підхід негативно впливає на якість аналітичної продукції та знижує ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності.

З огляду на викладене, метою цих тез є визначення основних критеріїв методологічного розмежування ситуативного та стратегічного кримінального аналізу, а також обґрунтування напрямів удосконалення процесу підготовки аналітичних документів у системі правоохоронних органів України.

На нашу думку, методологічне розмежування ситуативного та стратегічного кримінального аналізу доцільно здійснювати на основі їх функціонального призначення, об'єкта дослідження, часових меж, особливостей інформаційного забезпечення та характеру управлінських рішень, що приймаються за результатами аналітичної діяльності.

Функціональне призначення ситуативного кримінального аналізу полягає в інформаційно-аналітичному забезпеченні реагування на конкретну оперативну ситуацію або окремий факт, що потребує перевірки. Відповідно, об'єктом такого аналізу виступають визначена подія, кримінальне провадження, особа чи група осіб, а кінцевим результатом є підготовка конкретних рекомендацій щодо здійснення оперативно-розшукових, процесуальних або організаційних заходів у максимально стислі строки.

Натомість стратегічний кримінальний аналіз спрямований на виявлення стійких закономірностей розвитку злочинності,

оцінювання кримінальних ризиків і прогнозування змін криміногенної обстановки. Його інформаційна база має формуватися на основі репрезентативного масиву даних, що включає статистичні показники, результати узагальнення матеріалів низки кримінальних проваджень, дані з відкритих джерел, міжнародний досвід і наукові джерела [3].

Тобто відмінності між ситуативним і стратегічним кримінальним аналізом не обмежуються лише тривалістю прогнозного горизонту чи масштабом дослідження – вони мають системний характер і визначаються сукупністю наведених вище критеріїв. Це зумовлює потребу враховувати зазначені критерії вже на етапі планування аналітичної роботи, а не тільки під час оформлення її результатів.

Усунення зазначених методологічних недоліків потребує комплексного підходу до організації аналітичної діяльності в правоохоронних органах. Насамперед це вдосконалення системи підготовки кримінальних аналітиків, а також підвищення кваліфікації осіб, які приймають рішення на основі результатів їхньої аналітичної роботи. Як слушно зазначає О. С. Туз, ефективна реалізація організаційних змін у правоохоронних підрозділах неможлива без формування належного рівня управлінських компетентностей керівного складу [4; 5]. Ця теза є релевантною й для сфери кримінального аналізу: запровадження формалізованого методологічного розмежування його видів є саме такою організаційною зміною, що потребує відповідної готовності керівників аналітичних підрозділів.

Водночас розвиток кримінального аналізу безпосередньо пов'язаний із впровадженням сучасних інформаційних технологій. Застосування програмних засобів обробки великих масивів даних, геоінформаційних систем, інструментів візуалізації зв'язків між об'єктами аналізу, технологій штучного інтелекту та автоматизованих систем оцінки ризиків суттєво розширює аналітичні можливості щодо виявлення прихованих закономірностей злочинної діяльності. Значення інноваційних технологій у діяльності кримінальних аналітиків, зокрема під час ідентифікації нових форм та способів протиправної діяльності, у тому числі пов'язаної з незаконним перетином державного кордону, підкреслюється й у спеціалізованій літературі [2; 6].

Не менш важливим напрямом є інтеграція кримінального аналізу з іншими інструментами інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності. Так, результати кримінального аналізу здатні істотно підвищувати ефективність профайлінгу, оцінки ризиків та оперативного пошуку, забезпечуючи більшу обґрунтованість рішень керівного складу та раціональний розподіл сил і засобів. Це відповідає сучасним тенденціям розвитку оперативно-розшукової діяльності, у межах яких пріоритет поступово зміщується від реагування на вже вчинені правопорушення до їх своєчасного виявлення та запобігання [7; 8].

Зарубіжний досвід також засвідчує поступовий перехід від використання кримінального аналізу як інструменту інформаційної підтримки окремих розслідувань до його застосування як складової стратегічного управління безпекою. У європейській практиці особлива увага приділяється стандартизації аналітичної діяльності, забезпеченню належної якості інформаційних джерел, розвитку міжвідомчого інформаційного обміну та впровадженню уніфікованих методологічних підходів до аналітичної роботи.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що важливим чинником підвищення ефективності кримінального аналізу в правоохоронній системі України є методологічне розмежування його основних видів відповідно до завдань інформаційно-аналітичного забезпечення.

Дотримання визначених вище критеріїв розмежування забезпечує методологічну цілісність кримінального аналізу, підвищує обґрунтованість отриманих висновків і створює передумови для ефективного використання аналітичної інформації як на оперативному, так і на стратегічному рівнях управління.

Отже, подальший розвиток кримінального аналізу в Україні має орієнтуватися на уніфікацію методологічних підходів до підготовки аналітичних матеріалів, підвищення професійного рівня фахівців-аналітиків, впровадження сучасних цифрових технологій обробки та аналізу даних, а також узгодження найкращих міжнародних практик для потреб національної правоохоронної системи.

Список використаних джерел

1. Основи кримінального аналізу: теорія та практика застосування в оперативних підрозділах Державної прикордонної служби України : навч. посіб. / О. С. Кіреєва, Ю. В. Крутік, О. М. Махлай, А. С. Треус. Хмельницький : НАДПСУ, 2022. 360 с.
2. Кіреєва О. С. Використання кримінальними аналітиками інноваційних технологій для виявлення проявів колабораційної діяльності. *Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право»*. 2024. № 3 (3). Т. 1. С. 46–58. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-46-58](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-46-58).
3. Басалик С. А., Туз О. С., Тищук В. В. Генезис інструментів OSINT та окремі аспекти їх використання у правоохоронній діяльності. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15086041>.
4. Туз О. С. Практична складова управління організаційними змінами в оперативно-розшукових підрозділах Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 1 (9). С. 215–226. DOI: <https://doi.org/10.32453/5.v9i1>.
5. Туз О. С. Психолого-організаційна технологія підготовки керівників оперативно-розшукових підрозділів до управління організаційними змінами. *Актуальні проблеми психології*. 2018. № 12 (24). С. 170–180. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v12/i24/20.pdf>
6. Tyshchuk V. O papel da análise criminal na proteção das fronteiras estatais: aplicações na Ucrânia. *Revista Quaestio Iuris*. 2026. Vol. 18, No. 3. P. 61–88. DOI: <https://doi.org/10.12957/rqi.2025.87868>.
7. Білецький В. О., Матняк В. М. Профайлінг як превентивна технологія у запобіганні злочинам на державному кордоні України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 531–533.
8. Басалик С. А., Матняк В. М. Аспекти та сутність оперативного пошуку в оперативно-розшуковій діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 449–451. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/109>.